

GRE ZA OBSTANEK SEGNIJEVE VLADE

OBČNI ZBOR KRŠČ. DEMOKRACIJE V FLORENCI

Glavno vprašanje je socialna preosnova Italijanske republike - Mussolinijev Foro Italico v Rimu

Jutri se v Florenci sestane glavna skupščina najmočnejše stranke v Italijanski republiki. Zanimanje za ta dogodek je zelo veliko ne le v italijanski, marveč tudi v inozemski javnosti. In to je razumljivo, če pomislimo, da je zavoljo zgodovinskih okoliščin, v katerih se nahaja država, Krščanska demokracija poklicana, sestaviti vlado in določiti notranjo ter zunanjo politiko Italije.

Zanimivo je, da moč Kršč. demokracije ni zasidrana v številu njenih organiziranih stranknih pristašev, ampak v številu njenih volivcev. Pri zadnjih državnoborskih volitvah, ki jih je vodil Amintore Fanfani, je glasovalo za demokrščanske kandidate nad 12 milijonov državljanov, medtem ko ima stranka vpisanih samo približno 1 milijon 600 tisoč članov. Za svoje velike zmage se ima torej zahvaliti v glavnem opori, katero ji že deset let izkazujejo politično neorganizirane množice italijanskega ljudstva.

KJE JE VZROK?

Če se vprašamo, kaj je temu pojavu vzrok, je treba ugotoviti, da strah pred komunizmom. Italija zavzema v Evropi prav izjemen položaj: v vseh zapadnih državah je nekaj samo po sebi umevnega, da se na vladi stranke menjujejo. Nekaj časa vodi državo krščanski demokrati ali konservativci, nekaj časa socialisti ali kaka druga levičarska stranka. V Italiji so pa razmere drugačne.

Vlogo, ki jo drugod igrajo demokratični socialisti, so v Italiji prevzeli komunisti. Oni imajo glavno besedo v delavskih strokovnih zvezah, v delavskih združenjih ter so iztisnili socialiste iz vseh odločilnih gospodarskih postojank. Po številčni moči bi zato komunistom pripadalo, da od časa do časa zamenjajo v vladi demokristjane.

Tega se pa večina italijanskega prebivalstva zelo boji, ker meni, da bi komunisti, če pridejo enkrat do oblasti, utegnili skleniti, da je ne dajo več iz rok. Lahko bi proglasili, kakor se je že drugod primerilo, diktaturo, kar bi pomenilo konec demokratičnih svoboščin italijanskega naroda. Da bi to preprečile, glasujejo že eno desetletje milijonske množice za Kršč. demokracijo.

L. 1948 so dale De Gasperiju toliko glasov, da je dobil v parlamentu večino, s katero bi bil lahko sam vladal Italiji. Ker je bil pameten, tega ni storil, ampak pritegnil v vlado tudi Saragatove socialne demokrate, republikance in celo liberalce. Od sode-

lovanja je izključil le fašiste in monarhiste ter Nennijsve socialiste. Nennija za stran tega, ker je nekajkrat dal vedeti, da ni načelen nasprotnik »diktature proletariata«. To je pomenilo, da Nenni ni brezpogojen in prepričan demokrat, na katerega se moreš zanašati. Saj se v odločilnem trenutku lahko priključi komunistični diktaturi!

ZAKAJ SO NASTALE STRUJE

Od l. 1948 do l. 1958 se je pa začel položaj v državi polagoma spreminjati. Strah pred komunističnim prevratom je v prebivalstvu jel popuščati, tako da mnogi ljudje niso več čutili prejšnje nujne potrebe, da glasujejo za Kršč. demokracijo kot edino zanesljivo in mogočno braniteljico demokratičnih svoboščin. Politično neorganizirane množice so se malo po malem obračale k drugim kandidatnim listam in stranka italijanskih katoličanov je zgubila večino, ki ji je l. 1948 omogočala, da sama vodi državo.

Če bi bili glasovi šli v prid saragatovcem ali drugim demokratičnim strankam, bi to moglo v nekem oziru biti koristno celo demokristjanom, toda razvoj je šel v drugo smer: Il Corriere della Sera ugotavlja, da so od l. 1948 do 1958 zgubili demokristjani

200 tisoč glasov, socialkomunisti pa pridobili 2 milijona 700 tisoč.

Ta razvoj je vzbudil med voditelji Kršč. demokracije precejšnjo zaskrbljenost in začeli so razmišljati, s kakšnimi sredstvi bi se mogla preprečiti nevarnost, da politično neorganizirane, a za usodo države odločilne množice v bodoče ne obrnejo svoje naklonjenosti in prožijo svoje pomoči socialkomunistom. Razlike v nazorih glede tega vevlažnega vprašanja so poleg raznih ideoloških in tudi osebnih razlogov poglavitni vzrok, da so se izoblikovale v demokristjanski stranki razne struje, ki se zdaj bore na občnem zboru v Florenci za premoč.

Skupin in struj je v Kršč. demokraciji toliko, da jih je težko opredeliti, in se moramo omejiti na poglavitne. Zastopniki delavstva in revnih kmetov imajo, razume se, svoje poglede. Po njihovem bi Kršč. demokracija morala posvetiti največjo pažnjo sodobni socialni preosnovi dežele. Izvesti bi morala temeljite spremembe v poljedelstvu ter poskrbeti, da postanejo lastniki zemlje kmetovalci, ki jo obdelujejo. Ravno tako naj se zajamčijo najširše pravice delavcem in njihovim družinam. To je edino sredstvo, ki usposablja Kršč. demokracijo, da lahko uspešno tekmuje s komunisti in Nennijsvimi socialisti.

Sullo, Pastore, Fanfani

To stališče najodločneje zagovarja levičarska delavska struja »base«, ki jo vodi poslanec Sullo. Ta se zavzema celo za to, da bi se Kršč. demokracija sporazumela z Nennijem in z njim sodelovala, češ da se je zadnja leta že toliko ločil od komunistov, da je mogoče zaupati njegovemu demokratičnemu programu. Vlada, ki bi jo sestavljali kršč. demokrati in nennijski, bi imela v parlamentu tako večino, da bi je nihče ne mogel zrušiti. Italija bi dobila zares stalno vlado.

Levičarsko usmerjeni so tudi člani katoliških sindikatov, katere vodi poslanec Pastore, čeprav on ne gre tako daleč kot Sullo. Razlike med kršč. demokrati in Nennijem so zlasti v zunanji politiki po Pastorejevem mnenju še prevelike, da bi bilo resnično, odkrito sodelovanje mogoče.

Zelo važno je, da pripada levičarjem tudi prejšnji predsednik vlade in tajnik stranke Fanfani. Premožni sloji Italije, je nedavno tega poudaril, naj bodo pametni ter se raje sprijaznijo s pravočasnimi gmotni-

mi žrtvami v korist delovnega ljudstva, kot da tvegajo strahote morebitne bodoče komunistične revolucije, v kateri bi vse izgubili.

ANDREOTTI IN BIVŠI PRVAKI

Ta socialna usmerjenost je nagnila Fanfanija, da je po zadnjih zmagovitih volitvah sestavil vlado »levičarske sredine«, ki so jo tvorili demokristjani in socialni demokrati. Sodelovanje z liberalci, predstavniki kapitala, je odklonil. Družbenih preosnov s Saragatom pa nista mogla izvesti, ker je vladi zmanjkala v parlamentu večina in je zato morala odstopiti.

K Fanfanijevemu padcu so pripomogli zlasti »divji lovci«, se pravi pristaši njegove lastne stranke, ki so pri tajnih glasovanjih v parlamentu ponovno glasovali proti Fanfaniju. Med temi so bili skoro gotovo v prvi vrsti desničarji, katere vodi mladi poslanec Andreotti.

Fanfaniju so nasprotovali odkrito tudi stari prvaki, kot so Scelba, Pella in drugi,

RADIO TRST A

Nedelja, 25. oktobra, ob 9.00 Kmetijska oddaja; 10.00 Prenos maše iz stolnice Sv. Justa; 12.00 Vera in naš čas; 13.00 Kdo, kdaj, zakaj... kronika 7 dni v Trstu; 15.20 Slovenska zborovska glasba; 17.00 Delibes: Sylvia, balet; 18.30 Koncert Slovenskih solistov; 21.00 Pesniki in njih stvaritve — John Keats (V. Beličič); 22.10 Koncert Ljubljanskega tria — Stojanovič: Trio za dve violini in violi; Skerjanc: Tri komorne skladbe.

Ponedeljek, 26. oktobra, ob: 18.00 Oddaja za najmlajše — Oddajnik na otoku, radijska slikanica, 4. slika »Beg« (Zora Tavčar-Rebulova). Igrajo člani RO; 19.00 Utrinki iz znanosti in tehnike; 20.00 Sportna tribuna; 20.30 Ambroise Thomas: Mignon, opera v 3 dej. (orkester in zbor newyorškega gledališča Metropolitan vodi Wilfred Pelletier); približno ob 21.30: Opera, avtor in njegova doba; približno ob 22.25: Mala literarna oddaja.

Torek, 27. oktobra, ob: 18.00 Radijska univerza — Tone Penko: Zanimivi plazilci in dvoživke tujih dežel: »Laheška bitis«; 18.10 Simfonični koncert orkestra Slovenske filharmonije, ki ga vodi Samo Hubad — L. M. Skerjanc: Simfonija št. 5; 18.45 Mariborski mladinski zbor; 19.00 Sola in vzgoja — Danilo Sedmak: »Kako naj se uči naša mladina«; 21.00 Zgodovina odkrivanja sveta: III. del Azija: »Sven Hedin v azijskih puščavah (Mirko Javornik); 22.00 Umetnost in življenje — Dragotin Cvetko: »Ljubljanska Academia Philo-Harmonicorum«; 22.15 Jugoslovanski skladatelji — »Slavko Osterc« (P. Merku).

Sreda, 28. oktobra, ob: 18.00 Z začaranec police — Marija Polak: »Planšar in divja bela koza«; 18.40 Slovenske instrumentalne zasedbe; 19.00 Zdravstvena oddaja (dr. Milan Starc); 21.00 Gozd (veseloigra v 5 dej. (Aleksander Ostrovski - Valdimir Borštnik). Igrajo člani RO.

Četrtek, 29. oktobra, ob: 18.00 Radijska univerza — Oskar Reya: Pomenki o meteorologiji — »Vodna para v zraku«; 18.10 Koncert oboista Renza Damiani in pianista Roberta Repinija — Purcell-Revell: Dve skladbi za oboo in klavir; Schumann: Dve romanci za oboo in klavir; Ropartz: Pastoralne in Ples za oboo in klavir; 18.35 Slovenske narodne pesmi; 19.00 Širimo obzorja — Tone Penko: Sprehodi po tržaških muzejih: »Naravoslovni muzej«; 21.00 Obletnica tedna — Miran Pavlin: »60-letnica smrti Otmarja Mergenthalerja, izumitelja linotipa«; približno ob 21.45: Iz sodobne književnosti: »Pier Paolo Pasolini in njegova zadnja knjiga« (Fr. Jeza).

Petek, 30. oktobra, ob: 18.00 Lovski spomini Ivana Rudolfa — »Klampin«; 18.35 Vokalni kvintet Zarja; 19.00 Sestanek s poslušalkami; 21.00 Umetnost in prireditve v Trstu; 22.00 Znanost in tehnika — Aljoša Vesel: »Predor skozi Mont Blanc«; 22.15 Koncert violista Srečka Zalokarja, pri klavirju Jelka Demšar — na sporedu so samospevi Lajovica, Simonitija, Hatzeja, Konjovića, Schuberta in Noskovskega.

Sobota, 31. oktobra, ob: 15.00 Mendelssohn: Scherzo in koračnica iz scenske glasbe Sen kresne noči; 16.00 Umberto Urbani: »Dante in Hrvati«; 17.00 Koncert violyista Srečka Zalokarja, pri klavirju Jelka Suhadolnik-Zalokar; 18.00 Radijska univerza — Mario Labroca: Kako poslušamo glasbo; 20.40 Zbor France Prešeren; 21.00 Kladek, radijska drama (Italo Alighiero Chiusano - Lojzka Lombarjeva). Igrajo člani RO; 22.30 Slovenske ritmične popevke.

TEDENSKI KOLEDARČEK

25. oktobra, **nedelja**: Darja
26. oktobra, **ponedeljek**: Demetrij
27. oktobra, **torek**: Antonija
28. oktobra, **sreda**: Simeon
29. oktobra, **četrtek**: Ida
30. oktobra, **petek**: Alfonz
31. oktobra, **sobota**: Lucila

DOBROTNIK EVROPE

V soboto je umrl v Washingtonu 78-letni general Jurij Marshall. V drugi svetovni vojni je bil načelnik v ameriškem glavnem stanu, po vojni pa zunanji minister. Njegovo ime je tesno povezano s tako zvanim Marshallovim načrtom za pomoč gospodarsko onemoglim državam Evrope.

Občni zbor Krščanske demokracije v Florenci

(Nadaljevanje s 1. strani)

ker jih je Fanfani, ko je prevzel De Gasperijevo dediščino in postal glavni tajnik stranke, kljub njihovim zaslugam, načrtoma potiskal v stran. Kjer je le mogel, je na ključne položaje v Kršč. demokraciji postavljale svoje popolnoma zanesljive zaupnike, četudi so bili često še mladi in brez življenjskihkušenj. To so vzroki, zakaj je Fanfani padel ter je prevzel tajništvo stranke poslanec Moro. Vlado je pa sestavil Antonio Segni.

OČITKI SEGNIJU

Fanfani je bil zavoljo tega spočetka tako zagrenjen in užaljen, da se je nameraval umakniti iz političnega življenja. Naposled se je pa premislil ter se spustil v boj, da se dokoplje v stranki spet do večine in oblasti, o čemer bo odločal sedanji demokrščanski občni zbor v Florenci. Od njegovega izida je odvisno, ali bo Segni ostal še na vladi.

Fanfani je prišel namreč v odkrit spor tudi s svojim nekdanjim ožjim pristašem Segnijem. Njemu med drugim očita, da se drži na vladi z glasovi fašistov, monarhistov in sploh desničarjev ter s tem škoduje ugledu in vplivu stranke v delovnem ljudstvu. Kar dela Segni, je voda na mlin komunizma.

Predsednik vlade se brani takole: če Kršč. demokracija nima v parlamentu večine, mora ali razpisati nove volitve, ki jih nihče ne mara, ali pa sprejeti glasove od kogarkoli. To ni nobena nesreča, zakaj

glavno je, da Segni ostane zvest krščansko demokratskemu programu. Kako naj škoduje stranki, ako zanj glasujejo tudi nasprotniki, katerim Segni za to ne dela prav nobenih protiuslug?

Fanfani in ostali levičarji ugovarjajo, da je vlada naredila fašistom na žalost že marsikatero uslugo, ker noče zgubiti njihovih glasov v parlamentu. Tako je na primer odbila zahtevo antifašistov, naj se odstranijo iz rimskega od Mussolinija zgrajenega tekmovašča Foro Italico, kjer bo prihodnje leto svetovna Olimpiada, vsi znaki, poveljujoči fašizem.

Celo nepristranski švicarski dnevnik Neue Zürcher Zeitung se je zgražal, da je Foro Italico poln fašistovskih snopov in da so na njem kar stotine Mussolinijevih nacionalističnih in imperialističnih izrekov. Segnijeva vlada se brani, da spada fašizem že v zgodovino in da zato Foro Italico lahko ostane nespremenjen. Fašizem, odgovarja opozicija, na žalost ne spada še v preteklost. Glavo dviga v sami Italiji ter zastruplja s svojo nasilno miselnostjo tudi Francijo in mladino Avstrije ter Nemčije.

S tem da pušča Segni Foro Italico takega, kot je, daje potuho fašizmu doma in v Evropi, kar bi krščanska stranka ne smela delati. Če odklanja diktaturo komunizma, bi morala s isto odločnostjo odbijati protidemokratske težnje fašizma. Kako se bo tudi ta važni spor rešil, bo pokazal občni zbor Kršč. demokracije v Florenci, na katerega gleda z veliko pozornostjo domača in tuja javnost.

Fašizem na Francoskem

Izjava predsednika republike De Gaulla, da je Francija voljna priznati Alžircem pravico, da sami svobodno sklepajo o svoji bodočnosti, je izzvala, kot je bilo pričakovati, velikansko nezadovoljnost v vseh francoskih desničarskih krogih. Najbolj divji so bili seve tisti Francozi, ki so lastniki skoro vseh bogastev v Alžiriji in za katere bi bila samostojnost ali celo neodvisnost te dežele, kot menijo, največja vseh nesreč.

Naslanjajoč se na pomoč nekaterih generalov, so sklenili zrušiti vlado Mihaela Debréja in proglasiti v Franciji diktaturo. Kakšen je bil njihov podroben načrt, je te dni odkril javnosti glavni tajnik vladne stranke Albin Chalandon.

V pariškem parlamentu naj bi v znak protesta obrnilo hrbet vladi in s tem generalu De Gaullu približno 40 poslancev ter se združilo z opozicijo. Istočasno bi morale izbruhniti v Alžiriji sami velike ljudske demonstracije, kot so 15. maja preteklega leta, in del vojske bi moral, namesto da vzpostavi zakoniti red, potegniti z množico. Da bi se zmeda razširila tudi v Francijo samo, so nacionalisti sklenili poslati skozi Španijo v matično državo skupino morilcev, da izvrše atentate na najbolj zasovražene politične nasprotnike.

Kdo je državni udar preprečil

V splošni zmešnjavi bi zarotniki vsilili De Gaullu novega ministrskega predsednika, ki bi postal dejanski diktator ter s časom potisnil v stran tudi De Gaulla. Kot

takega svojega moža so si bili izbrali častihlepnega in sposobnega politika Soustella, a se v njem uštel. Ker je mož uvidel, da bi državni udar sprožil med Francozi državljansko vojno ter ogromno škodoval ugledu in vplivu Francije v svetu, si je štel v dolžnost, da o namerah zarotnikov obvesti predsednika republike in Debréja.

Vlada je seveda neutegoma ukrenila, kar je bilo potrebno. Izvršila je natančne preiskave v sedežih sumljivih desničarskih organizacij ter zaplenila tam obilo važnih spisov. Po vsej državi je zaprla na stotine v zaroto zapletenih osebnosti ter odstavila tudi razne častnike, čeprav so zavzemali uradne položaje. Ker so zarotniki medtem že izvršili atentat na bivšega ministra Mitteranda, ki si je pa s svojo prisebnostjo rešil življenje, je policija naredila vse, da zagotovi v Franciji javni red. Iz previdnosti je naročila celo, da dva helikopterja stalno letita nad uradnim sedežem predsednika De Gaulla.

Tako se je Francija rešila fašizma, katerega bi ne mogel nihče preprečiti, da ni na oblasti slučajno general De Gaulle, ker ljudstvo gleda v njem narodnega junaka.

Naročnike opozarjamo, da je uprava Novega lista odslej odprta vsak delavnik od 9. do 12. in ne do 13. ure kot doslej.

Uprava

Pametna izjava o koroških Slovencih

Avstrijski podkanceler Pitterman, ki je obenem vodja socialistične stranke, je imel v Innsbrucku prejšnji teden zborovanje, na katerem je govoril tudi o Južni Tirolski. Glavni vzrok, da je Avstrija predložila vprašanje manjšine Združenim narodom, je dejal, je v tem, ker je hotela narediti konec taktiki italijanske diplomacije, ki gre za tem, da zavlačuje v brezkončnost pogajanja o Južnem Tirolu, ne da bi pri tem prišlo do katerihkoli sklepov.

In res teče že tretje leto, odkar se zastopniki Italije in Avstrije pogajajo na Dunaju o končni izvedbi pogodbe Gruber - De Gasperi brez vsake resne koristi za manjšino. V zavlačevanju so Italijani zares veliki mojstri! Saj to doživljamo mi sami na Tržaškem. Odkar je bil podpisan londonski sporazum, je minilo že pet let, a Italija ni objavila niti še njenega besedila v Uradnem listu in najvažnejše pravice, ki po pogodbi gredo Slovincem, so še zmerom le na papirju.

Pittermannov govor v Innsbrucku je pomemben tudi za Slovence, ker je odgovoril avstrijski državnik pri tej priložnosti omenil tudi narodne manjšine v svoji državi. O Južnem Tirolu, je rekel, nimajo pravice govoriti dvoje vrste oseb. Najprej ne

tiste, ki so bile na strani Hitlerja celo v času, ko se je ta Mussoliniju na ljubo »odpovedal — Južni Tirolski«, in pa tiste, ki danes zaradi dozdevnih narodnih koristi »odklanjajo pravice« slovenski in hrvaški manjšini v Avstriji.

Edino pošteno stališče

Sele tedaj, je poudaril Pittermann, ko bomo dali manjšinam v svoji državi tiste pravice, ki so jim zajamčene v mirovni pogodbi in jih one zahtevajo, bomo imeli moralno izkaznico, da se potegujemo za pravice avstrijske manjšine v Južni Tirolski.

Ta izjava ni le poštena, temveč obenem edina možna politična osnova, na katero Italija lahko z uspehom oslanja pred mednarodno javnostjo svojo borbo v korist Južne Tirolske. Saj se proti zapostavljanju narodnih manjšin v Avstriji opaža odpor že v inozemskem tisku. Tako je v obrambo koroških Slovencev objavila dva članka švicarska Neue Zürcher Zeitung, pretekli teden pa torinski dnevnik La Stampa. Poslednji je natiskal obširen članek pod naslovom: »Slovinci v avstrijski Koroški podvrženi resničnemu zatiranju«.

Da bi pokazala, kako Nemci tlačijo Slovence, navaja Stampa med drugim tele številke: pred sedemdesetimi leti je avstrijska uradna statistika preštela na Koroškem še 85.000 Slovencev, to je nad 26 odstotkov prebivalstva, danes pa le 22.534, kar pomeni manj ko 5 odstotkov. Kam so medtem ti Slovenci zginili? Manjšino so avstrijska oblastva pri ljudskem štetju umetno razdrobila kar na osem jezikovnih skupin: na slovensko, slovensko-nemško, nemško-slovensko, slovensko-vindišarsko, vindišarsko-slovensko, vindišarsko, vindišarsko-nemško in nemško-vindišarsko, čeprav je vsakomur jasno, da gre za en narod, to je slovenski. Kar se godi na Koroškem, je brez primere v manjšinski politiki Evrope!

— 0 —

Pastirsko pismo o televiziji

Belgijski škofje so objavili pastirsko pismo, v katerem pravijo, da televizijske oddaje, čeprav so moralno neoporečne, občutno izpreminjajo družinsko življenje. Televizijski sprejemniki so za mladino tako privlačni, da jo odvrčajo od branja in študija ter jo delajo razumsko brezbržno, k čemur so mnogi otroci že tako preveč podvrženi. Starši, poudarjajo škofje, imajo kot državljani pravico vplivati na sestavo sporedov ter protestirati proti slabim. Stopijo naj v tesne stike s katoliško televizijo, ki obstoji v Belgiji.

POSTENJAKI CESTE

V Milanu je ustanovljena vsedržavna zveza z imenom Gentiluomini della strada — Poštenjaki ceste, katera bo 8. novembra razdelila zlate svetinje in denarne nagrade desetorici vozačev, ker so človekoljubno pomagali prometnim ponesrečencem ter jim s hitro požrtvovalnostjo rešili tudi življenje. Drugi avtomobilisti, ki so nezgodo povzročili, a ranjenca niso divjaško pustili na cesti, bodo v pohvalo dobili posebno značko, pritrjeno na blatnik vozila. Naveda, ki jo uvajajo, je pametna, da se že na zunaj spoznajo poštenjaki ter ločijo od morbitne sodrge.

Drugo lice lune

Lunik III., ki so ga Rusi spustili, da kroži okoli zemlje in meseca, se je na svojem potovanju po 14 dneh najbolj približal zemlji, od katere je oddaljen 47 tisoč 500 kilometrov. V tem trenutku so iz Sovjetske zveze sprožili na Luniku fotografske priprave, da naslikajo tisti del meseca, ki ga človeško oko doslej ni še videlo.

Fotografije so v rokah ruskih znanstvenikov, natančno preučujočih slike, da odkrijejo na neznani strani meseca kaj novega. Zlasti jih zanima, ali so tu kaki znaki življenja. V Rusiji se trenutno nahaja tudi predstavnik ameriškega atomskega odbora Mac Cone, ki se vneta zavzema, da bi ameriški in ruski učenjaki na tem važnem področju tesno sodelovali.

O tem se bodo predstavniki obeh držav pogajali, ko pridejo ruski znanstveniki novembra na obisk v Združene države.

STUDENTOM NI PRAV!

Ko se je raznesel glas, da bodo pri prihodnjih maturah morali dijaki odgovarjati tudi na vprašanja iz tvarine prejšnjih let in ne samo zadnjega letnika, so po večjih mestih v znak protesta zapustili učilnice. V Rimu so hoteli celo do ministra, a jih ni hotel sprejeti. Ker so začeli po ulicah razgrajati, jih je morala policija razgnati. Dijaki so stavkali tudi v Trstu in Gorici. Sedaj, ko se je prvo razburjenje poleglo, zahtevajo, naj se reforma vsaj za eno leto preloži, vendar kaže, da se šolska oblastva ne bodo vdala.

Po svetu

HOLANDIJA — V Hagu so napravili park za slepce. Vanj so nasadili izključno take rastline, ki zelo lepo dišijo. Imena rastlin in smer premikanja po poteh sta napisani z Braillovo abecedo na ploščice. Vrt je tudi poln ptic pevk.

ANGLIJA — Da bi dokazovali, kako je neko skrivno letališče vojnega letalstva v grofiji Gloucester slabo zastraženo, se je ponoči osem dijakov ondotne kmetijske šole neopazeno približalo trem bombnikom in jih pomazalo s kredom.

AVSTRALIJA — Prismuknjena 32-letna Elsie Riesely iz Sidneyja je oddala štiri strele na svojega moža Williama in ga resno ranila, ker se nista mogla sporazumeti, kje bosta na vrtu posadila geranije.

FRANCIJA — Neki sodnik v Bordeauxu bo moral te dni odločiti, ali je vzdrževanje 150 mačk v enem stanovanju nedovoljeno dejanje ali ne. Obtoženi sta dve stari sestri, ki imata domače živali zelo radi.

NEMČIJA — Odlomek spisa enajstletnega bonskega učenca o higieni: Dnevno umivanje si je lahko izmislil le nekdo, ki sam nikoli ni bil otrok.

JUGOSLAVIJA — Vsako jesen prirejajo prebivalci v okolici Zadra lov na ježe. Pravijo, da so ježi na ražnju boljši kot pujski.

PERZIJA — V Al Harvasu ob Perzijskem zalivu imajo verjetno najbolj obzirne nogometne igre na svetu. Na igrišču se nikoli ne pretepajo, ker nosijo sodniki s seboj gumijevke, ki jih smejo vsak čas uporabiti.

„Zakaj niste odgovorili?“

Tako nas sprašujejo razni bralci, čudeč se, da nismo nič odvrnili Primorskemu dnevniku, ko nas je napadel, ker smo v uvodniku trdili naslednje: vse, kar imamo narodnih pravic v naših krajih, nam ni dala Italija, temveč smo si jih priborili sami ali so nam jih morali priznati celo nemški in angloameriški okupatorji.

Primorski dnevnik in Marija Bernetičeva (na shodu v Sv. Križu) to našo trditev z »ogorčenjem« odklanjata, češ da nam okupatorji niso dali ničesar, ampak smo si vse izvojevali sami. Kar je Novi list napisal, je potakem laž.

Zakaj nismo na to težko obdolžitev odgovorili? Najprej zavoljo tega ne, ker smo s člankom težili za tem, da bi nam Italija po 5 letih dala vse pravice, in ne zato, da bi sprožili kreg in prepir med samimi Slovenci!

ZGODOVINA GOVORI

Kar se je v naših krajih pred okrog 15 leti zgodilo, spada v ostalem že v zgodovino, ki jo vsak človek pozna. V upanju, da nas potegnejo na svojo stran, so Nemci dovolili v Trstu in celo na podeželju slovenske ljudske šole, v Gorici tudi srednje šole. Da so to storili le iz taktičnih ozirov, tudi vemo: saj če bi bili oni zmagali, bi vse to uničili, kot so na Štajerskem in Koroškem, ter naš celo pregnali z rodne zemlje. Kako so ravnali s Slovenci Angleži in Amerikanci, je tudi vsakomur znano in je zato nepotrebno o tem razpravljati. Razlika med nami in našimi nasprotniki je samo v tem, da mi brezpogojno priznavamo resnico, pa naj bo v prid ali v škodo komurkoli! Mussoliniju, Hitlerju, Wintertonu, ali komur si bodi! Kdo je pisal resnico, ve javnost sama in zato je povsem nepotrebno o tem govoriti. »Ogorčenje« zaradi našega pisanja je nastalo samo v uredništvu Primorskega in gospe Bernetičevi in nikjer drugje!

Tržaškega

POKRAJINSKI SVET

Na seji tržaškega pokrajinskega sveta, ki je bila prejšnji četrtek, je predsednik prof. Gregoretti zavrnil resolucijo, katero je bila vložila misovska svetovalka Ida De Vecchi proti tečaju slovenščine za državne uradnike. V resoluciji je bilo med drugim rečeno, da se s tem tečajem v Trstu dejansko uvaja dvojezičnost, ki naj bi bila pravi »atentat« na italijanstvo mesta.

Predsednik Gregoretti je poudaril, da je tečaj neobvezen, vendar nudi uradnikom možnost, da se nauče slovenski in da zatem lahko s Slovenci občujejo v njihovem materinem jeziku. S tem bi se uresničila pravica manjšine do uporabe lastnega jezika v odnosih z oblastvi, kar ji je zajamčeno ne le v naravnem, temveč tudi v pozitivnem pravu.

Ker se je fašistična svetovalka zbala, da bi njena resolucija prejela le njen glas, jo je umaknila. Obljubila pa je, da bo zadevo sprožila v novembru.

Svet je nato razpravljala o proračunu tekočega leta, ki ga je prefektura pred kratkim odobrila. Namesto 540 milijonov prispevka je bilo pokrajini nakazanih le 425 milijonov, kar je naletelo na ostro grajo opozicije.

Stivan:

DVE POSLOPIJ V NEVARNOSTI

Načelnik občinskega tehničnega urada v Nabrežini je pred kratkim ugotovil, da so v zidovih dveh poslopij v ribiškem begunskem naselju pri Štivanu nastale precejšnje razpoke. Po daljših preiskavah so ugotovili, da so razpoke nastale, ker so se začeli temelji hiš udirati. Poslopij so namreč sezidali na kraju, kjer je bilo še pred leti močvirje, in vse kaže, da niso tedaj te okolnosti dovolj upoštevali.

Ker grozi nevarnost, da se hiši porušita, je prefektura konec tedna odredila, naj stanovalci zapuste svoje domove. Gre za skupno deset družin, ki so jih delno nastanili v nekem gostišču v Devinu, delno pa v ostalih poslopijih naselja istrskih beguncev.

Sempolaj:

O AVTOBUSNIH ZVEZAH

Kot kaže, se je pokrajinska uprava ven darle odločila asfaltirati cesto iz Bajte do šempolajskega mejnega prehoda. To delo, za katero je nakazanih nad 26 milijonov, mislijo predvidoma izvesti prihodnjo po mlad; zdaj pa že pripravljajo načrte.

Avtobusno podjetje La Carsica namerava ukiniti vožnje na progi Cerovlje - Sempolaj - Nabrežina - Trst. Za dosedanji promet na progi Sempolaj - Nabrežina bi po načrtih podjetja skrbel krajevni avtobus (Sempolaj - Stivan). V Nabrežini pa bi potniki iz šempolajske okolice prestopili na avtobus, ki vozi na progi Nabrežina - Trst in na kateri nameravajo znatno povečati število dnevniških voženj.

Načrt o preureditvi avtobusnih zvez je sedaj v pretresu na nabrežinski občini. Prepričani smo, da bodo naši upravitelji znali

učinkovito zaščititi koristi prebivalcev in zlasti poskrbeli, da se cena vozniških listkov ne bo podražila.

Dolina:

NOVI ŽUPNI UPRAVITELJ

Pred kratkim se je od nas poslovil dosedanji župni upravitelj Franc Štuhec, ki je bil imenovan za ravnatelja Marijanišča na Opčinah. Dolinsko faro bo upravljal dosedanji kaplan g. Mikljič, kateremu dolinski verniki želijo mnogo uspeha v njegovem delovanju.

Ricmanje:

PRETRESLJIVA NESREČA

Konec prejšnjega tedna smo na domačem pokopališču zagrebli zemeljske ostanke 34-letnega Donata Komarja iz Ricmanj. Pokojnik je umrl v tržaški bolnišnici, kamor so ga prepeljali v ponedeljek prejšnjega tedna.

Ta dan je namreč hotel spraviti z lahkega tovornika tropine, a ker se je med delom pokvarila priprava, s katero je dvigal dno vozila, se je splazil podenj, da bi ugotovil vzroke okvare. Tedaj se je dno nenadno ponížalo in s silo treščilo v Komarja ter mu povzročilo hude notranje poškodbe.

Pokojnik zapušča ženo in nekaj mesecev starega otroka. Naj mu bo lahka domača zemlja. Hudo prizadeti družini izrekamo globoko sožalje.

Prebeneg:

NAMERAVAJO ASFALTIRATI CESTO

Pokrajinska uprava pripravlja, kot slišimo, načrt, po katerem naj se asfaltira glavna cesta v našo vas. Za ta dela bodo potrešili okrog 10 milijonov.

Na račun pokrajine zdaj že urejujejo cesto v sosednih Mačkovljah in od tu proti naši vaši, kar bo skupno stalo okrog 21 milijonov lir. Ko bo ta pot primerno razširjena in urejena, bodo nanjo položili še asfalt.

Prosek:

NOVI SOLSKI RAZRED

Na Proseku obstaja že dolgo let po vojni dvoletni trgovski strokovni tečaj. Dijaki, ki so končali to šolo, so pa doslej morali nadaljevati učenje v 3. razredu trgovske strokovne šole pri Sv. Ivanu v Trstu. Zdaj pa z veseljem sporočamo, da z letošnjim šolskim letom našim dijakom ne bo več potrebno obiskovati 3. razreda v Trstu.

Šolska oblastva so namreč 15. t. m. sporočila ravnateljstvu naše šole, da je bil ustanovljen 3. razred, za katerega se je prijavilo 13 učencev. Takoj drugi dan je bilo imenovano tudi novo učno osebje.

Da smo to dosegli, gre vsa zahvala in priznanje bivšemu večletnemu ravnatelju tukajšnjega trgovskega tečaja dr. Žitomirju Terčelju, ki se je vztrajno potegoval za dosedo tega cilja tako s pismenimi prošnjami kot s posredovanji na pristojnih mestih. Dr. Terčelj je letos prevzel novo službeno mesto; za ravnatelja tukajšnje šole pa je bil imenovan dr. Viktor Višnovec, kateremu želimo mnogo uspeha pri njegovem delu.

AVTOCESTA TRST-MESTRE

Prejšnji teden je bila v Rimu podpisana pogodba, po kateri sme družba Autovie Venete pričeti gradnjo avtoceste Trst-Tržič-Mestre z odsekom Palmanova-Videm. Dela bodo stala okrog 17 in pol milijarde lir in se bodo pričela prihodnjo pomlad. Predvidevajo, da bo 140 km dolga cesta dograjena leta 1963.

Pripominjamo, da je del ceste iz Trsta do Štivana v glavnem že dokončan in da sedaj že postavljajo most čez Timavo.

JALOV IZGOVOR

Od skupine slovenskih staršev smo prejeli naslednji dopis:

Razni očitki, katere je naperil Novi list proti tistim slovenskim staršem, ki branijo svojim otrokom obiskovanje slovenske šole, je marsikoga zadel v živo. Ta in oni se brani z različnimi iz trte izvitimi izgovori. Enega najbolj jalovih je pa prinesel na dan neki trgovec. Dejal je, da kupuje v njegovi trgovini le majhen odstotek Slovencev. Kadar se bo povišalo število slovenskih odjemalcev, bo tudi on prepisal otroke iz italijanske v slovensko šolo. Ugotavljamo, da mož ceni svojo narodno zavest in čast toliko kot moko, ki jo tehta.

Pričakujemo še, kakšen izgovor bodo iznašli pa tisti, ki kupčujejo na debelo z Jugoslavijo, a vendar ne pošiljajo svojih slovenskih otrok v slovenske šole. Ali bodo tudi ti rekli, da jim ne dajejo Slovenci dobička?

Beneška Slovenija -

Laze:

POGREB ŽUPNIKA A. CUFFOLA

V četrtek, 15. oktobra, smo pokopali Antona Cuffola, župnika v Lazah, zvestega učenca pok. msgr. Trinka in skrbnega očeta duhovniškega naraščaja v Beneški Sloveniji.

Kako naj poteka pogreb, je pokojnik sam pismeno določil že v začetku bolezni. Tedaj je med drugim napisal tole: »Če umrem v bolnici, želim, da me prepeljejo v Laze, kjer naj me pokopljejo. Oblečejo naj me dostojno ter me postavijo v rakev iz trdega lesa, a nočem nikakšnega luksusa. Namesto vencev in cvetlic naj se raje prispeva v dobrodelne namene. Do pogreba naj bo rakev v cerkvi, da me bodo verniki lahko kropili in zame molili. Pokopan želim biti poleg štirih duhovnikov, desno od g. Monkarja. Pri pogrebu ne želim nobenih govorov.«

Pokojnik nato piše, katere osebe je treba o smrti obvestiti, zlasti sestro, ki je redovnica v Vercelliju ter druge prijatelje. V njegov spomin naj se tiska podobica s sliko za vse farane in prijatelje.

Njegove želje so se, kolikor je bilo mogoče, izpolnile. Pogreba se je udeležila ogromna množica, čeprav župnija Laze šteje le par stotin oseb. Na zadnji poti so ga spremili prijatelji iz vseh dolinic Beneške Slovenije, iz Čedad, Vidma, Gorice, Trsta s Koroškega in od drugod. Poleg bogoslovcev je bilo v sprevidu 56 duhovnikov in en kapucin s Stare gore (Slovenec).

Cerkvene obrede je opravil dekan iz Šempetra, domači pevski zbor pa je, kot je pokojnik želel, izvajal Premrlovo črno mašo.

POKRAJINSKI SVET

Pokrajinski svet je imel prejšnji teden dve seji. Svetovalci so obakrat v glavnem razpravljali o novem pravilniku za uslužbenca pokrajine.

Največ časa so se zadržali pri predlogu komunističnega svetovalca Bergomasa, ki je zahteval, naj se v pravilniku prizna nameščencem tudi pravica do izvolitve lastne notranje komisije. Ker svet ni mogel na ponedeljkovi seji priti do soglasnega sklepa, je bilo domenjeno, naj zadevo proučijo načelniki strank. Sestanek je bil uspešen, tako da je svet na drugi seji povsem osvojil predlog komunista Bergomasa.

Svet je zatem soglasno sklenil najeti 169 milijonov lir posojila za kritje primanjkljaja iz leta 1957 ter nadaljnjih 70 milijonov posojila za gradnjo trgovske tehnične šole v ulici Diaz.

Pokrajinski odbor pa je v torek prejšnjega tedna izbral komisijo, ki bo odločila, kdo naj bo nameščen za tajnika - ekonomista v umobolnici. Nato je odbor odobril še obračun za popravo ceste Trst-Videm, ki je stala 12 milijonov 52 tisoč lir.

Končno je odbor sklenil, da bo muzej na Kornu odslej odprt za občinstvo vsak dan od 10. do 12. in od 15. do 18. ure, razen ob ponedeljkih. Zgodovinski muzej na gradu pa bo odprt vsak dan kot doslej, le ob ponedeljkih bo zaprt.

SOLKANSKO POLJE

Pred kratkim smo prosili mestno občino, naj bi popravila cesto Školjev, koder so napeljali vodne cevi in se je potem zem-

Kanalška dolina

Vsi prisotni so bili zelo potrjeni in marsikateremu se je zasolilo oko. Hudo je bilo zlasti domačim duhovnikom in bogoslovcem, kajti ti so se dobro zavedali, koga so zgubili.

IZ SV. PETRA SLOVENOV

Pred nekaj dnevi je bilo sporočeno, da je ministrstvo za javna dela določilo 51 milijonov 66.958 lir za popravo cest v občinah Sovodnje in Tarcent. V sovodnjski občini bodo uredili cesto Mašera - Ložec in cesto Jeronišče - Duše, v tarčentski pa cesto Žumajani - Flejpana.

V zadnjem dopisu pod naslovom »Vodovodi v Nadiških dolinah« se mora tretja vrstica glasiti takole: »da jih je 80 vodovodov« in ne 8, kot se je v Novem listu glasilo, ker je ničla izpadla.

IZ RAJBLJA

Pred kratkim smo pisali, da je v državi bila proglašena splošna stavka rudarjev, ker gospodarji rudnikov niso obnovili delovne pogodbe, ki je zapadla že pred dvema letoma. Napovedana 72-urna stavka je pa bila začasno preklicana, ker so lastniki rudnikov medtem izjavili, da so pripravljene pričeti pogajanja s sindikati. Ta pa so se razbila, čeprav so rudarji znatno popustili od svojih prvotnih zahtev. Predstavniki delodajalcev so tudi te zahteve odbili. Zaradi tega smo morali rudarji 10., 12. in 13. oktobra ponovno stavkati, da branimo svoje pravice. Če ne pride do sporazuma, bo nastala stavka, ki bo, kakor kaže, zelo dolgo trajala. Rudarji si stavke nikoli ne želimo, posebno ne dolge, a če nam jo delodajalci vsilijo, jo bomo vzdržali do zmage.

ija nanje sesedla. Zdi se, da je imel naš dopis nekaj učinka. Delavci so res prišli popravljat cesto, toda vse je nekam tako površno, da bomo kmalu spet tam, kjer smo bili. Ali bi ne bilo manj stroškov in manj ovir na cesti, če bi občina potrebna dela res temeljito izvršila?

IZ PEVME

Pri izkopavanju starega železa so v gozdu za novim naseljem v ulici Ponte del Torrione prejšnji teden izkopali tudi dva okostnjaka; poleg njih je ležala granata še izza prve svetovne vojne. Po kosih obleke, ki so jih našli v bližini, sodijo, da gre za italijanska vojaka.

Gradnja velikega naselja dobro napreduje. Doslej je na desnem soškem bregu sezidanih že precej stanovanjskih hiš, druge so pa v gradnji. Slovenci bi to živahno dejavnost iz srca pozdravili, če bi ne vedeli, da jo prešinjajo v prvi vrsti raznarodovalni nameni.

ŠTANDREŽ

Pred kratkim je v naši vasi umrla 67-letna Amalija Budal. Bila je vzorna mati in vestna gospodinja, saj jo je smrt ugrabila sredi dela. Bila je krščanska duša, ki je bližnjemu vedno rada pomagala. Zapuстила je dve hčeri in dva sina.

Naj pokojnici sveti večna luč! Njenim otrokom in sorodnikom izrekamo globoko sožalje.

IZ SOVODENJ

Sovodnjsko županstvo je v zadnjih dneh pozvalo starše, ki imajo otroke v starosti od 4 mesecev do 6 let, naj jih vpišejo na občini za brezplačno cepljenje proti poliomielitisu. V tej zvezi županstvo še sporoča, da se vpišejo lahko za brezplačno cepljenje tudi otroci od 6 do 12 let.

IZ DOBERDOBA

V ponedeljek je bilo pri nas predavanje, ki ga je priredilo kmetijsko nadzorništvo. Udeležba pri sicer dobrem in koristnem predavanju pa je bila zelo pičla, čemur je vzrok, da je predavatelj govoril v italijanščini. Naši kmetje ne znajo dovolj italijanščine, da bi mogli strokovno predavanje razumeti. Kmetijsko nadzorništvo pa nikakor ne mara poslušati naših pozivov, naj pošlje v slovenske vasi predavatelje, ki obvladajo slovenski jezik. Le predavanja v svojem jeziku slovenski kmetovalci radi poslušajo in se jih udeležujejo v zadovoljivem številu.

IZ TRŽICA

Gospodarske kroge v našem mestu in v Gorici je močno razburila vest, da je minister za državne udeležbe Ferrari-Agradi odložil že napovedani obisk v naših mestih. Vest je seveda še bolj vznemirila delavske organizacije, kajti še vedno grozi nevarnost, da zaradi pomanjkanja naročil v ladjedelnici ostane brez dela na tisoče delavcev. Saj smo že pisali, da je nameravalo ravnateljstvo ladjedelnice obdržati v službi le 3000 od sedanjih 7500 delavcev.

Ta udarec bi pa smrtno zadel tudi vso gospodarstvo goriške pokrajine. Zato sodimo in trdno upamo, da bo vlada storila

Iz Goriške

vse, kar je v njeni moči, da do tega poloma v našem gospodarstvu ne bo prišlo.

IZ JAZBIN

Novo šolsko poslopje v vasi je že dograjeno; sedaj je treba urediti še notranjost. Upamo, da se bo pouk v novih prostorih lahko pričel vsaj po božičnih praznikih.

Zadovoljni smo, da je bila imenovana za učiteljico v naši vasi gospa Cvetka Terpin. Zelimo ji mnogo uspeha pri njenem delu.

Šolska oblastva opozarjamo, da je pri nas potrebno odpreti tudi večerno šolo, kjer bi izpopolnili svoje znanje tisti učenci, ki so v zadnjih 5 letih končali osnovno šolo. Ti učenci nimajo namreč prilike, da bi obiskovali strokovne šole v Gorici.

OBČNI ZBOR K. D.

V nedeljo je bil občni zbor goriških demokristjanov, ki so izvolili svoje predstavnike za vsedrjavni občni zbor v Florenci. Ta se začne v petek, 23. t. m. Izvoljeni so bili poslanec Martina, strankin tajnik Cocianni in D. Marocco iz Gradeža, ki so vsi pristaši Fanfanijeve struje.

ODKUP LJUDSKIH STANOVANJ

Ustanova za gradnjo ljudskih hiš v Gorici razglasa, da je naprodaj 82 hiš, ki so bile zgrajene po zakonu z dne 9. avgusta 1954. Prednost pri odkupu imajo tisti, ki so že sedaj v teh stanovanjih kot najemniki. V poštevek prihajajo: štiri stanovanja v ulici Brass št. 30, 32 in 34 ter šest v ulici Torriani št. 33. Vrednost vsakega stanovanja znaša en milijon 900 tisoč lir.

V Krmini, ul. Gorizia 50, je osem stanovanj, ki stanejo po dva milijona 457 tisoč.

V Sovodnjah so štiri stanovanja, ki se oddajo vsako za en milijon 799 tisoč lir.

Kdor želi ta stanovanja odkupiti, mora vložiti prošnjo na upravo IACP v Gorici. S prošnjo mora položiti tudi 5.000 lir jamščine, ki se povrne, če ne dobi stanovanja. Prošnji je treba priložiti tudi družinski list ter izjavo, da prosilec ali njegova žena nimata v najemu ali v lasti nobenega drugega stanovanja, ki je bilo zgrajeno z državnim prispevkom. Obrazec za prošnjo dobiš na sedežu IACP v ulici Pitteri.

UKREPI PROTI SLINAVKI

V goriški pokrajini že nekaj tednov razsaja med govejo živino slinavka, za katero so doslej poginile že štiri živali. Pokrajinski živinozdravnik je ugotovil že 251 primerov obolenosti. Slinavka je zajela sedem furlanskih občin, nekaj primerov so ugotovili tudi v goriški klavnici.

O boleznih so obvestili tudi živinozdravnika dr. Koglota v Novi Gorici. Na obeh straneh meje so bili izdani učinkoviti ukrepi proti nevarni bolezni, da jo čimprej zatro.

OBVEZNO CEPLJENJE

Mestno županstvo razglasa, da bo jesensko cepljenje otrok proti davici in kozam od 19. do 24. oktobra. Gre za otroke, ki so bili rojeni v prvi polovici leta 1958 in starejše, ki jih doslej še niso cepili. Cepljenje je vsak dan v prostorih mestnega zdravstvenega urada v ulici Mazzini št. 7 od 9. do 10. ure. Starši morajo otroke cepiti, čeprav niso dobili poziva.

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Odgovori na našo anketo

Danes objavljamo nadaljnji odgovor na našo anketo: »Česa pogrešate v našem kulturnem življenju. V čem vidite vzrok in zdravilo?«
Odgovor je poslal brezimen kulturni delavec.

(Uredništvo)

V zvezi z anketo »Novega lista« o tem, kje so vzroki za mrtvilo slovenske kulture v Trstu in kako bi ga bilo mogoče odpraviti, bi rad opozoril na dejstvo, ki mu v splošnem posvečamo vse premalo pozornosti. Namreč na to, da je kultura rastlina, ki potrebuje nego kot vsaka rastlina, in zlasti dobro prst.

Naša kultura pa je zanemarjena rastlina, ki je nihče ne neguje z ljubeznijo. Nihče ne skrbi zanjo, nihče ji ne zaliva in ne gnoji prsti, in predvsem ima sploh premalo prsti, da ne more pognati močnih in globokih korenin ter zrasti v višino. Pod izrazom »prst« menim gospodarsko podlago kulture. Ne vem, kje je vzrok, da pojmujemo Slovenci kulturo vedno kot nekaj čisto abstraktnega, kot neko dejavnost oziroma ustvarjanje, ki je čisto ločeno od drugih panog narodnega življenja, zlasti od gospodarstva. Med gospodarstvom in kulturo vlada celo nekako nasprotje. Gospodarstveniki zaničujejo kulturne ustvarjalce kot nepraktične ljudi, ki ne delajo nič »koristnega«, pesniki, pisatelji, umetniki in drugi kulturni ustvarjalci pa vidijo v gospodarstvenikih ignorante brez vsakega posluha za kulturo.

V resnici pa kultura ne more uspevati brez gospodarstva in gospodarstvo bi si moralo šteti v čast in zaslugo, da pospešuje kulturno delovanje in ustvarjanje. Tako je pri vseh narodih in bi moralo biti — kar je logično — tudi pri Slovencih.

TOKOVA, KI SE NE SRECUJETA

Iz raznih vzrokov, ki je vsak po svoje zanimiv, a jih tu zaradi pomanjkanja prostora ni mogoče podrobno naštevati in razčlenjevati, pa sta pri Slovencih in zlasti še pri nas na Tržaškem in Goriškem gospodarstvo in kultura dva strogo ločena toкова narodnega življenja, ki se takorekoč nikoli ne srečata in tem manj medsebojno krepiata in oplajata. Res, da ne moremo govoriti pri nas o kakem »slovenskem gospodarstvu«, vendar pa imamo precejšnje število ljudi, trgovcev, podjetnikov, obrtnikov, boljših kmetov, zdravnikov, ki niso ravno revni in ki predstavljajo slovensko gospodarsko plast na našem ozemlju. Ti bi morali vsekakor pokazati več zanimanja in ljubezni do kulturnega delovanja. Nihče ne zahteva od njih velikih žrtev. A najmanj, kar bi lahko storili, bi bilo, da bi kupovali slovenske publikacije, ki jih izdajajo naši pisatelji, in kupili včasih sliko kakega našega umetnika ter z njo okrasili svoj dom. Ta denar bi nikakor ne šel v izgubo, temveč bi se jim bogato obrestoval, tudi na njihovih otrokih, ki bi jih vzgajali v spoštovanju kulturnih in duhovnih vrednot, katere bi se naučili ceniti v lastnem domu in od lastnih staršev, namesto da rastejo v preziru do kulturnega ustvarjanja in iščejo »vrednote« pri juke-boxih in v drugih takih krajih.

Gospodarstvenik, ki ne ceni kulture in ne čuti nobene potrebe, da bi ji pomagal, s tem le dokazuje svojo primitivnost in daje slabo spričevalo samemu sebi.

Krivdo za pasivnost našega kulturnega življenja radi valimo na kulturne delavce, kot da bi lahko ti delali čudeže, pa jih nočejo. V resnici pa so osamljeni v svojem prizadevanju in je čudež prav v tem, da še niso obupali, temveč še vedno poskušajo s to ali ono pobudo, ki pa seveda ne more imeti uspeha, če ne dobi gnotne podpore.

SLOVENSKI BANKI NA UHO...

Veliko bi lahko napravili posamezni gospodarstveniki sami, ki bi se odločili, da podprejo to ali ono kulturno pobudo. S tem bi si postavili trajen spomenik. Kljub njihovem denarju bo namreč njihovo ime pozabljeno kmalu po smrti. A ime nobenega slovenskega gospodarstvenika, ki je pokazal razumevanje za kulturo, ni šlo v pozabo. Kulturna zgodovina se ga hvalečno spominja in vedno spet omenja ter obuja spomin nanj pri novih generacijah. In po tem, da pusti tak spomin za seboj, bi moral

težiti vsak pošten — in če hočemo — količjak častihlepen in ambiciozen slovenski gospodarstvenik. Marsikateri bi morda vendarle rad pustil za seboj trajno sled in dokaz, da se njegovo življenje in delo ni utrnulo v nič.

Ze dolgo se govori pri nas o nekakem Narodnem svetu s politično funkcijo, do katerega pa ne pride. Ali pa ni mogoče, da bi se ustanovil gospodarsko-kulturni svet, brez političnega značaja, ki bi skrbel za gnotno podporo slovenski kulturni dejavnosti na Tržaškem? Pridobil bi si velikih zaslug za slovensko kulturo in prihranil marsikateremu našemu kulturnemu ustvarjalcu poniževalno beračenje za razne podpore za razne publikacije itd. Temu odboru bi pošiljali vsi tisti gospodarstveniki, ki bi radi podprli naše kulturno delo, svoje prispevke.

Tudi nova slovenska banka ima svoje dolžnosti do slovenske kulture na tukajšnjem ozemlju. Upajmo, da njeno delovanje ne bo tok, ki se ne bo nikoli srečal s tokom kulturnega ustvarjanja. Začelo se je sicer slabo, ker se je te dni raznesel glas, da so njene hranilne knjižice napisane v zelo slabi slovenščini. Ali res ni bilo mogoče dobiti kakega slovenskega profesorja, ki bi za primeren honorar sestavil pravilno slovensko besedilo?

Naj končam še z enim predlogom: da naj bi namreč banka ustanovila slovensko kulturno nagrado (razdeljeno morda v več manjših nagrad za razne panoge kulturnega dela), ki bi jo vsako leto podelili kakemu najzaslužnejšemu pisatelju, pesniku, glasbeniku, časnikarju ali kakemu drugemu kulturnemu delavcu na našem ozemlju. Podeljevalo naj bi jo seveda neodvisno razsodišče. Z nekaj stotisoč ali milijonom lir v ta namen bi lahko napravila veliko dobrega, sebi pa napravila reklamo. Hkrati bi dokazala, da ne velja bridki očitek, da so slovenski gospodarski krogi pri nas popolnoma brezbrizni do tega, kakšna usoda čaka slovensko kulturo na Tržaškem.

Kulturni delavec

Kriza italijanskega gledališča

Vsako jesen se v začetku gledališke dobe začne v Italiji razprava o krizi italijanskega gledališča.

Dolgo časa se je govorilo, da je televizija zadala smrtni udarec odrski umetnosti. Deloma ta obdolžitev drži, ker je v dobi razmaha televizije padlo v državi število gledaliških obiskovalcev kar za tri milijone. Od lanskega leta dalje se pa vendar kaže malo večja porast zanimanja za gledališče, in to bolj pri srednjih in celo delavskih slojih kot pri bogatih.

Televizija torej ni edini vzrok propadanja. So še drugi.

Po mnenju igralke Pagnani manjkajo dobre drame; pikantnih je še preveč. Drugi prvaki sedanjega italijanskega odra, kot De Filippo ali Ardenzi, pravijo, da imamo sicer generalno ravnanjsvo za odrsko umetnost, toda to se omejuje bolj na nadzorovanje kot pa na načrtno pospeševanje dramske umetnosti.

Poglaviti vzrok, da se italijanska dramska umetnost umika drugim zabavnejšim panogam je pa v tem, da se je tradicionalna gledališka družba, potujoča iz mesta v mesto, preživela. Voditelji gledaliških sezonskih družin si ne upajo na dan z deli, ki zahtevajo večji scenarij.

Iz vseh teh vzrokov sledi, da se bo italijansko gledališče povzdignilo le tedaj, ko bo država preko resnih umetnikov prevzela vodstvo gledališč. Hram modric ne more več biti prepuščen zasebni pobudi, marveč mora postati prav tako zadeva skupnosti, kot je na primer šolstvo.

Moramo ugotoviti, da slovenske države v tem pogledu prednjačijo, ker so pri njih gledališča državne ustanove in vzgojevališča za široke sloje. Za to se zavzemajo danes tudi poborniki za italijansko gledališče.

SREČNI DEDIČI

Sloviti pisatelj pustolovskih romanov Edgar Wallace je napisal na stotine del. Dosegel je velikanske uspehe in bogastvo. Ob smrti leta 1932 je kljub vsemu zapustil skoro dvesto milijonov dolga! Pisateljevi dediči si pa bodo kmalu opomogli, ker se je ustanovila posebna družba, ki bo Wallaceove romane predstavila v filmu in po televiziji. Angleška oddaja se je pričela že v soboto. Zela je precejšen uspeh. V Londonu pripravljajo tudi dramatizacijo njegovih del.

Ali bo „Jovanka in druge“ dober film?

Kot poročajo, bo film »Jovanka in druge« dokončan ob koncu tega meseca in ga bodo verjetno prvokrat predvajali že letos. Kot je pisala celovška Volkszeitung pred kratkim, ni izključeno, da bo krstna predstava v Celovcu, ker so film posneli na Koroškem. Največ prizorov so posneli pod Ljubljem in celo tik pred vhom v predor ter na pobočjih Grossglocknerja. Dejanje se sicer dogaja ba je v Sloveniji, toda beograjska vlada ni dovolila, da bi posneli film v Sloveniji, ker se jugoslovanska komisija, ki je pregledala scenarij, ni strinjala s tem, kako je prikazan partizanski boj.

»Jovanka in druge« so namreč partizanke. A preden so šle k partizanom, so si dale dvoriti od nemškega »feldwebela« Kellerja, ki igra velikega osvajača med ženskim svetom v nekem slovenskem mestecu, kjer pa vlada vse prej kot idilično ozračje. Partizani so pognali v zrak nemški štabni avto in Nemci ustrelje zato na glavnem trgu devet tacev. To še bolj razdraži upornike. Branko in še dva druga partizana ujameta Kellerja na nočnem sestanku z Jovanko v parku in napravijo z njim tisto, kar smatra vsak možki za največjo sramoto. Ko se v bolnišnici zave in mu povedo, kaj se je z njim zgodilo, besno zažene fotografije »svojih« deklet skozi okno. Pobere jih partizan Veljko in posledica je ta, da ostrizejo partizani tista dekleta na balin, Nemci pa jih poženejo iz mesta.

Prepuščene usodi si pomagajo najprej s tatvinami in prosjačenjem, končno pa prevzame poveljstvo odločna Jovanka in dekletom se končno posreči priti do orožja. Nazadnje se odločijo, da se bodo pridružile partizanom. S tem se zgodba še bolj zaplete, ker se kljub prepovedi spletejo razne ljubezni. Ena izmed deklet se zaljubi celo v ujetega nemškega častnika. Vendar se vse te ljubezni končajo tragično. Film se zaključuje z bojem, v katerem se Veljko in Jovanka žrtvujeta, da se lahko drugi rešijo iz nemškega obročja.

Zaradi tiste podrobnosti s Kellerjem in še zaradi nekkih drugih takih stvari, ki dejansko ne odgo-

varjajo mentaliteti slovenskih partizanov, je razumljivo, da v Jugoslaviji niso hoteli pomagati pri snemanju filma niti s tem, da bi spustili filmsko skupino na svoje ozemlje. Vsebinska je vsekakor preveč romantična, ali bolje rečeno, skonstruirana in zato se bojimo, da film kljub temu, da ga je zrežiral slavni Martin Ritt, ne bo prav užiten; vsaj ne za občinstvo, ki gleda na medvojno dogajanje v Sloveniji v drugačni luči.

Razen tega se zdi, da so Ugu Pirru (ki je napisal scenarij po nekem svojem romanu) razmere v Sloveniji malo znane, kar razodevajo že imena oseb, ki so po večini srbska. Verjetno je prenešeno v Sloveni o dogajanje, do katerega je prišlo kje bolj na jugu. Zatrjujejo namreč, da so se vsi dogodki, ki jih prikazuje film, resnično zgodili, čeprav ne povezano in na istem kraju.

V glavnih vlogah igrajo med drugimi Silvana Mangano (Jovanka), Vera Miles (Danica), Alex Nicol (Svenko) in Harry Guardino (Branko).

Producent filma je Dino De Laurentis, mož Silvane Mangano.

Quasimodo - Nobelov nagrajenec

Letošnja Nobelova nagrada za književnost je bila pred dnevi podeljena italijanskemu pesniku Salvatore Quasimodu. Ta je četrti Italijan, ki je dobil najvišje priznanje za svoje književno delo. Pred njim so Nobelovo nagrado prejeli naslednji italijanski književniki: Giosuè Carducci, Grazia Deledda in Luigi Pirandello.

• Dne 6. in 7. novembra bodo obhajali v zahodni Nemčiji »knjižni dan«, skušajoč pridobiti lepi in koristni knjigi novih ljubiteljev.

• Ugledni ameriški časnikar Walter Lippman je dopolnil 70 let. Zanj dela tajništvo, ki šteje 20 ljudi.

GOSPODARSTVO

Kako delamo domači kis

Neki bralec sprašuje: »Imam nekaj ameriškega črnega grozdja, iz katerega nameravam napraviti kis ali jesih. Kako to najlaže naredim? Ali lahko za skisanje uporabim stekleno posodo? Ali dobim kis, če zmaščene jagode z moštom vred dam v steklen vrč?« Ker to zanima mnoge osebe, objavljamo danes daljši odgovor:

Da dobimo domači kis, je potrebna alkoholna tekočina, ki jo imamo ali iz grozdja ali od sadja, iz katerega najprej dobimo sladek mošt. Ta mora povreti, to pomeni, da se mora sladkor razkrojiti v alkohol in v ogljikovo kislino. Pod vplivom nekkih kvasnic, tako imenovanih očetnih kvasnic, se alkohol spremeni v očetno kislino in tako dobimo kis.

Navadno ni treba dodati očetnih kvasnic, ker jih je dovolj v zraku in še več na jagodah, s katerih preidejo v mošt in iz tega v vino.

Očetne kvasnice potrebujejo za svoj razvoj mnogo zraku. Zato se vino tem prej spremeni v kis, čim več vina je v dotiku z zrakom. Za pripravo kisa niso zato primerne polne posode (sodčki in pletenke). V odprtem in na pol polnem sodčku ali pletenki se bo vino mnogo prej skisalo. Prej se bo skisalo v lesenem sodčku kot v pletenki, ker pri sodčku prihaja zrak do tekočine tudi skozi lesene doge, medtem ko ne more skozi steklo.

Očetne kvasnice potrebujejo nadalje primerno toploto, ki je najbolj ugodna med 20 in 30° C. Pozimi se vino le redko skisa, kar se pa prav kmalu zgodi v poletni vročini. Navadno se vino prav kmalu skisa, če postavimo odprto posodo na sonce ali blizu štedilnika. Ako pustimo mošt več dni kipeti na tropinah, bomo kaj kmalu imeli kis.

Za pripravo domačega kisa je najboljše, če imamo posebno posodo: lesena posoda

se namreč tudi navleče kisa, katerega je prav težko spraviti z dog. Te posode ne smemo nikdar več uporabljati za dobro, zdravo vino.

Nekateri hočejo napraviti domači kis tako, da nalijejo vrh tropin vode. Kadar je v tropinah še precej mošta, oziroma vina, bomo dobili še dober kis, če pustimo vse skupaj več dni kipeti. Če pa je vode dvakrat toliko ali še več kot mošta na tropinah, kis ne bo mnogo vreden in je sploh vprašanje, ali bomo dobili kis. V tem primeru si pomagamo tako, da prilijemo na tropine nekoliko pravega vina.

Mnogi hočejo pripraviti domači kis s pomočjo očetne kisline ali očetne esence, ki jo kupijo v drogeriji. Ta kislina je človeškemu zdravju škodljiva; posebno kvarno vpliva na jetra in zato jo najodločneje odsvetujemo.

TUDI JEŽ JE KORISTEN

Da je jež koristen, vedo vsi naši kmetovalci, saj uničuje mnogo kmetijstvu škodljivih živali. Kljub temu ga mnogi lovijo, tako da je jež v nekaterih predelih Italije sploh izginil, a ne brez posledic. Zanimivo je, da so se v teh predelih zelo razmnožili strupeni gadi. Mnoge občine v Apeninih danes prosijo oblastva, naj jim preskrbijo primerno število ježev, da bi zatirali gade. Jež je namreč zelo spreten in priden lovec na gade, ki jih zatem pohrusta.

SKRB ZA CVETLICE — ČEBULNICE

V tem času sadimo čebulnice za spomladno cvetenje, predvsem hijacinte, tulipane, narcise, crocus, anemone in druge. Če jih sadimo na prosto, jih damo 8 cm globoko v zemljo in pokrijemo s suhim listjem ali steljo.

Iz zemlje pa moramo vzeti gladiole in begonje ter gomolje georgin - dalij ter kane. Čebulice in gomolje moramo osušiti, očistiti in razkužiti s tiezene, potem pa shraniti v žaganju, lahko pa tudi na policah ne premrzlih kleti.

Dvigajmo rodovitnost zemlje

Naše kmetijstvo ni vrožnatih razmerah, ker so pridelovalni stroški visoki, cene pa niso zadovoljive. Zato mora kmetovalec narediti vse, kar je potrebno, da se proizvodni stroški znižajo, da bo lastna cena pridelkov čim nižja in da bo med lastno in prodajno ceno razlika, ki bo omogočila kolikor toliko udobno življenje.

Proizvajalne stroške ali lastno ceno pridelkov najbolj učinkovito znižamo, če zvišamo rodovitnost zemlje: na manjši površini zemlje je treba več pridelati. Kmetijstvo je v tem oziru doseglo v zadnjih letih precejšnje uspehe, a se lahko še marsikaj naredi, če bomo še bolj skrbeli za rodovitnost zemlje.

Rodovitnost zvišamo, če zemljo pravilno obdelujemo in ji zlasti izdatno gnojimo. Mnogokrat smo že poudarili, da osnovo gnojenja predstavlja domači hlevski gnoj, ki zemljo rahlja in izboljša njene lastnosti. Žal pa imajo naši kmetovalci hlevskega gnoja mnogo premalo in že zato bi morali uporabljati več umetnih gnojil. Pri nas odločno premalo uporabljamo umetna gnojila in odločno zaostajamo za naprednimi deželami, kot so Nemčija, Belgija, Nizozemska, Danska, Anglija itd.

Današnja kemična industrija nudi celo vrsto čistih, mešanih in sestavljenih umetnih gnojil. V kmetijstvu se vedno bolj poslužujejo sestavljenih umetnih gnojil, ki so za žito drugačna kot za trte, za krompir drugačna kot za žito itd. Posamezne kulture imajo namreč različne potrebe za svojo rast. Potrebujejo sicer vse 3 temeljne snovi, to je dušik, fosfor in kalij, toda v različnem razmerju. Zato imamo sestavljena umetna gnojila z različnimi odstotki redilnih snovi, ki ustrezajo potrebam rastline.

Negospodarsko ravna, kdor hoče varčevati z umetnimi gnojili. Prihrani trenutno sicer nekaj na stroških, toda ker bo pridelek manjši, ga bo ista količina pridelka stala mnogo več, kot če bi gnojil obilneje in pridelal potem mnogo več.

Tu navajamo podatke o potrošnji umet-

nih gnojil v državah Skupnega evropskega tržišča na hektar kmetijske površine v kilogramih:

	dušičnata	fosforna	kalijeva
Nemčija	33	33	59
Belgija	47	53	84
Francija	13	25	20
Luksemburg	25	38	39
Holandaska	79	48	71
Italija	14	25	3

Iz tega spoznamo, kako nazadnjaško je kmetijstvo v Italiji in delno tudi v Franciji. Seveda ni v vseh predelih Italije in Francije enako; tudi v naših krajih ni povsod enako. Toda naš kmetovalec uporablja komaj 1/3 toliko umetnih gnojil, kot bi bilo gospodarsko koristno in pametno.

ŽENA IN DOM

Letošnja zimska moda

Cepprav smo v jeseni, modni ustvarjalci že krojijo obleke za letošnjo zimo. Če lahko zaupamo pariškimi napovedim, bomo lepo in okusno oblečene. Značilnosti zimske obleke bodo naslednje: 1. daljša krila; 2. pas, pomaknjen nekoliko više ali niže kot običajno; 3. drzni dekolteji na dnevnih oblekah; 4. široka podložena ramena; 5. visoki ovratniki na plaščih; 6. do kolen segajoče jopice; 7. visoki, čeladami podobni klobuki in pričeske; 8. razni kožuhji v vseh odtenkih mavrice; 9. temne, polne barve, predvsem kostanjeve.

KOLIKO ČLOVEK POJE?

Nekdo je izračunal, koliko pojje v 50 letih življenja človek, ki je srednje velikosti in ima dober želodec. To znaša: 25.000 kg kruha, 18.000 kg mesa, 40.000 kg prikuh, 4.000 ducatov jajc in 500 hl tekočin. Iz tega je razvidno, kakšno ogromno delo morajo opravljati usta in zobje in kako važno je za zdravje človeka, da zobe ohranimo zdrave in čiste.

NAŠ RECEPT

Jabolčni emoki: Četrtilitrska mleka, 1 jajce, 50-60 dkg moka, 1 kg olupljenih in na koščke zrezanih jabolk, 5 dkg maščobe, 5 dkg drobtin, sladkor za posipanje.

Iz moka, mleka in jajca napravimo gladko testo in vanj umetemo pripravljena jabolka. Iz zmesi naredimo bolj drobne emoke in jih skuhamo v slani

vodi. Dobro odcejene zabelimo s prepraženimi drobtinami in jih potresemo s sladkorjem.

DROBNI NASVETI

- Če želimo zdrobiti sol, dajmo kepe soli v pekač in dobro segrejmo. Nato jih položimo na desko in zdrobimo z lesenim kladivom.
- Pecivo iz krhkega testa hitro pečemo v dobro ogreti pečici, da porumeni na obeh straneh hkrati, sicer imajo n. pr. keksi okus po prežganju.
- Pecivo, ki vsebuje maščobo, maslo, ocvirke in podobno, pečemo v nenamazanem pekaču.
- Če vam kemični svinčnik ne piše gladko, ga dobro zaprtega nekaj trenutkov držite v mlačni vodi.
- Steklen kozarec ne bo počil, če njegov gornji konec zmocite v topli vodi.
- Mastno posodo boste bolje oprali, če vodi dodate malo kisa in soli.
- Hitreje in laže boste odstranile luske z rib, če jih boste prej nekoliko namočile v kisu.
- Znojne madeže s pisanih tkanin boste vsaj delno odstranile, če boste madeže ovlažile s kisom.
- Sveže madeže od črnega vina takoj posujte s kuhinjsko soljo, nato pa z razredčeno limonino kislino. Če to ne pomaga, jih zdrgnite še z razredčenim klorom.
- Madeže muh lahko očistite s stekla ali kovine s špiritom.
- Klavirske tipke boste najlepše očistili z mešanico magnezija in alkohola.

VIRGILU ŠČEKU V SPOMIN

Ko je spomladi l. 1921 Virgil Šček kandidiral za državnega poslanca, italijanska cerkvena zakonodaja ni bila še raztegnjena na Julijsko krajino, temveč so pri nas veljali še predpisi iz stare monarhije. Zato zanj ni bilo prav nobene zakonske ovire, ki bi mu zabranjevala, da postane član rimskega parlamenta. Razen tega je Šček, preden je kandidiral, o svoji nameri obvestil tržaškega škofa An-

60. Dr. E. BESEDNJAK

gela Bartolomasiya, ki je njegov korak odobrila. O kaki prepovedi Vatikana ni bilo ne duha ne sluha. O tem so bili seve dobro poučeni tudi gospodje pri Piccolu, a so v svojem sovraštvu do Slovanov navzlic temu laž širili v javnosti.

ŠČEK IN KARDINAL GASPARRI

Položaj se je nekoliko zapletel šele pozneje, ko so cerkveni predpisi, veljavni za Italijo, bili raztegnjeni tudi v naše kraje. Po črki zakona, bi bil moral Šček svoj poslanski mandat odložiti, tako da bi naša narodna manjšina zgubila svojega najbolj delavnega predstavnika v parlamentu. To je bil hud udarec za Slovence in Hrvate Julijske Krajine. Razen tega se je bil Šček obvezal, da bo svoje dolžnosti do ljudstva izvrševal do kraja in ne bo pustil svojih volivcev lepega dne na cedilu. Tudi o tem je bil škof Bartolomasi obveščen.

Državni tajnik kardinal Pietro Gasparri je pokazal polno razumevanje za težavni položaj, v katerega je zašel brez svoje krivde Šček v trenutku, ko so razširili italijanske cerkvene predpise na Julijsko krajino. Poklical je poslanca Ščeka k sebi v Vatikan ter mu raziolmačil, da ga mora po besedilu zakona na žalost kaznovati s suspenzijo, ako ne odloži mandata.

Ko mu je Šček razložil položaj naše narod-

ne skupine, ga je kardinal poslušal zelo dobrohotno in stvar je končala takole. Kazen se sicer ni mogla preklicati, toda državni tajnik Gasparri je Ščeka ob slovesu blagoslovil ter mu želel, da bi svoj poslanski mandat izvrševal v čimvečjo »korist ljudstva in Cerkve«.

Izkustvo nas uči, da imajo v Vatikanu, če je treba, izredno razumevanje za izredne razmere ter se drže načela, da »črka ubija, duh oživlja«. Najlepši dokaz nam je nudil po tej vojni primer ustanovitelja Italijanske ljudske stranke, predhodnice Kršč. demokracije, don Sturza. Po besedilu in duhu pod Mussolinijem sklenjenega konkordata bi Luigi Sturzo kot duhovnik ne smel biti član kake politične stranke niti član italijanskega senata.

In vendar ga je De Gasperi dal imenovati za dosmrtnega senatorja in sv. stolica temu niti najmanj ni ugovorila. Pustila je, da Luigi Sturzo svoja bogata politična izkustva uveljavlja v visokem domu republike ter do svoje smrti objavlja večkrat kaj ostre politične članke celò v nekatoliškem tisku, kot je liberalni rimski dnevnik Il Giornale d'Italia, pri katerem je veliki pokojnik redno sodeloval.

GROŽNJE Dr. EDVARDU SLAVIKU

Kolika narodna nestrpnost je tedaj vladala v Trstu, dokazuje tudi pripetljaj, ki ga je doživel naš poslanski kandidat za mesto in okolico dr. Edvard Slavik. Po poklicu je bil odvetnik in zaradi svoje treznosti in preudarnosti spoštovan tudi med Italijani.

Tiste dni je imel slučajno opravka na sodnji, kjer je opazil, da mu manjka neki spis, ki ga je bil pozabil v pisarni. Stopil je zato k telefonu in naročil svojemu uradniku, naj mu ga nemudoma prinese na sodnijo. Ker se je Slavik držal samo po sebi umevnega pravila, da s Slovenci govori slovenski, je naročilo izustil v slovenščini.

Toda kaj je iz tega nastalo? Uradnik, ki se je nahajal v sobi, neki g. Zanetti, je dr. Slaviku sporočil, da v bodoče ne sme več telefonirati slovenski, češ da je to oblastveno prepovedano. Slavik, ki je dobro poznal zakonske predpise, je to zanikal in izjavil, da nima nihče pravice se vtikati v njegove zasebne telefonske razgovore. Tedaj je Zanetti začel divjati in zagrozil Slaviku, da ga bo prihodnjic vrgel iz sobe, če ga bo slišal govoriti slovenski.

ČASOPISNA GONJA

Nekaj sličnega je doživel iste dni tudi slovenski odvetnik dr. Egon Stare, ki je pred meseci umrl v našem mestu. Razume se, da sta se oba odločno postavila v bran. Dr. Slavik se je pritožil pri predsedništvu deželnega sodišča, dokazujoč, da bi bila taka prepoved nesmiselna in izrazito škodljiva. Kaj naj naredi slovenski odvetnik, ako mora govoriti s stranko na podeželju, ki ne razume italijanščine? In to se godi vsak dan, ker sega delokrog tržaškega deželnega sodišča globoko v slovensko ozemlje.

Dr. Slaviku so odgovorili, da ni sodišče izdalo nobene prepovedi slovenskih razgovorov, in tudi uprava pošte in telefona je izjavila 7. maja, da je vsaki osebi dovoljeno se pogovarjati po telefonu v kateremkoli jeziku. Iz tega je predvsem razvidno, za kako malenkostne, po vsem omikanem svetu nesporne »pravice« so se morali Slovenci naših krajev boriti v »demokraciji in liberalni« Italiji leta 1921.

Najlepše pa je, da je zavoljo teh pripetljajev nastala v italijanskem nacionalističnem časopisu Julijske krajine prava protislovenska gonja, v kateri je prvačil, razume se, spet tržaški Il Piccolo. Slovence so prikazovali kot predren in nasilen narod, ki izziva Italijane. Tako je bilo ozračje, v katerem je naša narodna manjšina spomladi 1921. leta izbirala svoje zastopnike v rimski parlament

(Nadaljevanje)

Tisti, ki nismo bili neposredno prizadeti od teh ruskih tativin, smo jih precej prizanesljivo sodili, ker smo upoštevali, da so bili Rusi pač bolj ali manj prisiljeni v to, ker niso dobivali paketov. To je bila v nekem smislu biološka nujnost, oziroma sredstvo samoohrane. Morda smo jih prizanesljiveje sodili tudi iz splošne simpatije do ruskih vojsk, ki so drobile nemško silo na vzhodu in od katerih smo pričakovali osvoboditev iz svojega žalostnega položaja. Vendar pa so ti internirani Rusi in Ukrajinci marsikoga razočarali, ker smo si jih vendarle predstavljali drugačne. Bili so prvi ljudje iz dežele komunizma, s katerimi smo prišli v stik, in pričakovali smo, da bomo našli v njih lik novega človeka socialistične etike. A taki ljudje so bili med njimi prav tako redki kakor med drugimi interniranci, ki so prišli iz »kapitalističnih« dežel. Ne vem, kaj so ob stiku s temi Rusi občutili komunisti, ki so bili med nami. O tem niso radi govoriti. Tolažili so se, da so vsi ti Rusi in Ukrajinci pravzaprav sodrga, ki se je vdinjala Nemcem za prostovoljno delo, a so jih od tam zaradi kakih disciplinskih prekrškov poslali v taborišče. To je držalo le do neke mere. Kaj natančnejšega je bilo težko izvedeti, ker so bili vsi ti Rusi zelo skrivnostni ljudje. O sebi niso nikoli nič povedali, ali pa le kaj tako splošnega, da nisi prav vedel, pri čem si. Šele pozneje sem zasumil, da so prikrivali svojo preteklost celo drug pred drugim.

Čisto drugačni so bili Judje. Med vsemi interniranci v Dachau so si morda ohranili največ človeškega ali »civilnega«, če hočete. Medtem ko so se Rusi nekam z naslado in cinizmom predajali tatvinam in nasilju ter so se Francozi in drugi zahodnjaki zabarikadirali v svojo prezirljivo sebičnost, mi pa v svojo trdoto in fanatično odločenost vztrajali do zmage in maščevanja, so Judje ostali taki, kot da so jih šele nekaj dni prej zaprli in pri-

V DACHAUSKIH BLOKIH

E. Z.

104

vlekli v taborišče — mehki, nesrečni in preplašeni, obenem pa vdani v neizogibno usodo, ki ji niso mogli ubežati. Lahko bi rekli tudi — v božjo voljo, ker mnogi so bili pobožni.

Bilo jih je sicer malo; prvo večjo skupino judovskih internirancev sem odkril v Dachau šele februarja 1945. V Dachau so jih poslali zaradi tega, ker so judovska taborišča na vzhodu spraznili, ali pa so jih že imeli zasedena Rusi. Čudno je, da jih niso »likvidirali« kar kje v kakem gozdu, namesto da so jih poslali v Dachau. Morda je v kakem odgovornem SS-ovskem poveljniku zmagalo človekoljubje, še bolj verjetno pa je, da si v tistih trenutkih že nihče ni več upal prevzeti »uradne« odgovornosti za množične umore.

Po povratku iz »uničevalnega« taborišča v Überlingenu so me vtaknili za nekaj tednov na »karantenski« blok k Judom, med katerimi nas je bilo pomešanih nekaj »Arijcev«, Francozov, Slovencev in drugih. Takoj ko sem prišel na blok, sem začutil nekako drugo ozračje. Na zunaj je bilo vse prav tako ali še bolj bedno kakor na drugih blokih, a ljudje so bili še bolj udrtih lic in še bolj prestrašeni. Toda ostali so človeško dostojni. Ves čas, ko sem ostal na tistem bloku, nisem doživel niti enega nasilnega nastopa, ki bi ga bili povzročili Judje. Sicer so se tudi oni večkrat sporekli, toda njihovi prepripi so bili taki, kakor da bi se prepirali kjerkoli na ulici ali v gostilni. Če so padale psovke, so bile take, da še sodnik in advokat ne bi vedela z njimi kaj storiti. Namesto grobih žalitev sta stopala ironija in pomenljiv kroh.

(Dalje)

ŠPORTNI PREGLED

Po neuspehah proti Madžarski

Stevilni ljubitelji nogometa v Jugoslaviji se zdaj sprašujejo, zakaj državna reprezentanca vedno izgublja tekme z Madžari. Znano je, da se Madžari za srečanje s sosedi vedno dobro pripravijo. Njihova zamisel igre je jasna in mnogo boljše od jugoslovanske; zadnjič so n. pr. Jugoslovani hoteli onemogočiti Sandorja, a so pri tem pozabili na mladega Alberta; hoteli so presenetiti Grocsisa, a so porazili Bearo; želeli so povečati slavo Zebca, a so mu pripravili črn dan. Kdor je sestavil moštvo, je zagrešil največjo napako, ko je zamenjal Crnkovića z Galićem in vključil v ekipo Bearo. Presenetili pa so mladi Durković, Miladinović in Soskić, vratar Partizana.

B reprezentanca, ki je nastopila v Budimpešti, je bila pravzaprav sestavljena iz znanih igralcev. Kar pogledamo napadalno petorko; Petaković, Veselinović, Jerković, Ivoš in Pašić. Poročila pravijo, da so jugoslovanski nogometaši tekali kot izgubljeni ovce, in le trikrat so napadalcu prišli pred odličnega vratarja madžarske ekipe. Taktika jug. ena storice je bila popolnoma zgrešena, vrh tega igralci niso bili borbeni, kar je odločilno vplivalo, da so odšli z igrišča poraženi. Če k vsemu temu še dodamo, da sta tudi mladinsko moštvo in mlada reprezentanca izgubila dvoboje, lahko rečemo, da je bila predpretekla nedelja ena najbolj črnih v zgodovini jugoslovanskega nogometa.

Kaj bo v Tel Avivu in Sofiji? Vsako ugibanje je precej tvegano, ker se je že večkrat zgodilo, da so »plavi« igrali enkrat slabo, drugič pa dobro. Prihodnji tekmi sta vsekakor važni in je njun izid ze-

lo negotov. V srečanjih z Madžari je šlo za čast, v Tel Avivu in Sofiji pa pojde za dragocene točke; za vstop na olimpijske igre in za pokal Evrope. Jugoslovani se bodo morali srečati še z Grki in te tekme bodo odločilne.

Jugoslovanski kandidati za Olimpiado

Jugoslovanski odbor, ki ima nalogo, da odloči, kateri športniki pojdejo na Olimpiado, je doslej sestavil tale seznam atletov. Iz tega seznama bodo zatem izbrali najboljše. **Atletika:** Lorger, Snajder, Mihalić, Radošević, Račić, Bezjak, Lešek, Brodnik, Kovač in še sedem drugih; **košarstvo:** Petrović, Valčić, Zirovnik, Levačić, Sebenik in Živković; **košarka:** Minja, Korač, Kristančić, Daneu, Kandus, Miler, Radović, Nikolić in še nekaj drugih; **telovadba:** Cerar, Petrović in 6 drugih; **boks:** Mitrović, Benedek, Jakovljević in še 3 drugi; **rokoborba:** Vukov, Horvat, Simić, Baksaj in še 4 drugi; **strelci:** Lončar, Stojanović, Grozdanović, Čuk, Ničić, Delorenzo; **sabljanje:** Vasić, Nikolić, Jeftim'adić, Marković; **nogomet:** Soskić, Miladinović, Kaloperović, Mihajlović, Galić, Durković, Tasić, Mujčić in še 16 drugih; za jadranje, kajaštvo in veslanje niso še ničesar odločili.

Talj - šahovski meteor

Sovjetski velemejster Mihajl Talj se je kot meteor pojavil v mednarodnem šahovskem svetu. Doslej čvrsto vodi na tekmovanju kandidatov za svetovno prvenstvo, ki se odigrava v Beogradu. Za-

radi svojega domiselnega in drznega načina igranja je Talj pridobil množico navijačev. Športnikom Jugoslavije, ki so mu postavili nekatera vprašanja, je takole odgovoril: 1. Zakaj ste začeli igrati šah? — Zaradi samoljublja. Ko sem prvič igral sem bil matiran. Zato sem sklenil, da se bom tako dobro naučil šahirati, da ne bom več razočaran kot v prvi partiji. 2. Ali ste kdaj obžalovali to svojo odločitev? — Nobenega svojega dejanja ne obžalujem. 3. Koga imate za najboljšega ruskega šahista in koga za neruskega? — Svetovnega prvaka dr. ing. Botvinička in Gligorića. 4. Kaj Vam pomeni šah? — Umetnost in življenje. 5. Kako prenašate poraze? — Ne lagodno, vendar ne tako, da bi bil zaradi tega preveč potrft.

Od športa do športa

Belgijec Rik Van Looy se je v nedeljo uvrstil na prvo mesto na **košarski** dirki po Lombardiji. Drugi je bil njegov sorojak Vannitsen. Rus Titov je v Kopenhagenu osvojil evropsko prvenstvo v **orodni telovadbi**. Svetovni prvak Chakhline ni nastopil. Avstrijci so že določili smučarje, ki bodo nastopili na zimski Olimpiadi v Skuaw Valleyju. Ti so Schranz, Molterer, Leitner, Hinterseer in brata Zimmermann. V Zagrebu so bile tekme za državno ekipno prvenstvo v **namiznem tenisu**. Zmagalo je moštvo Partizana (brata Marković in Pavasović). V Moskvi so se zaključile tekme za žensko svetovno **košarkarsko** prvenstvo. Zmagala je Rusija, ki je v odločilni tekmi porazila (51:38) Bolgarijo. Na tretje mesto se je uvrstila CSR; sledijo Jugoslavija, Poljska, Romunija, Madžarska in Koreja. V Beirutu so se prejšnji teden pričele **III. sredozemske igre**, na katerih sodeluje 850 športnikov iz 11 sredozemskih držav. Jugoslavija je zmagala v vaterpolu (Jugoslavija-Italija 4:1); prve kolajne (v plavanju, lahki atletiki, streljanju in skokih) so osvojili tekmovalci Italije, Francije, Spanije, Jugoslavije in Združene arabske republike.

Nemški cesar Viljem je že ob nastopu svoje vlade začel politiko rožljajoče sablje. Najprej je odpustil železnega kanclerja Bismarcka, ki je s spretno politiko uveljavil vodstvo Nemčije v Evropi. Viljem je tudi bil pangermanist, a svoje načrte je hotel izvesti s škornji pruskim grenadirjev. Iskal je priložnost, da bi udaril po Angliji in Rusiji. Zmede na Balkanu so mu na stežaj odpirale vrata za nadoblast Germanov nad Slovani in Evropo. Svojemu poslaniku na Dunaju, ki je kazal premalo napadalnosti, je poslal celo ukor. Sredi julija je nemški cesar poslal svojemu cesarskemu tovarišu na Dunaj sporočilo, da je treba s silo zatreti sleherni vseslovansko izzivanje ter onemogočiti vsako balkansko zvezo pod ruskim varštvom. Zato nudi Avstriji vso svojo oboroženo pomoč.

S tem pismom je Franc Jožef popolnoma padel v mreže vojnih hujskačev. Kakor je bil poprej proti vojni, tako je zdaj trmasto prepričeval samega sebe, da je proti brezbožnim slovanskim izzivačem orožje edino učinkovito sredstvo.

Izjave iz Berlina so odstranile poslednjo oviro. Grof Tisza je računal, da bodo nemške armade zabranile ruskim polkom vdor na Madžarsko in Romunom na Sedmograško in zato je tudi on pristal na vojno.

Zadnje poteze na šahovnici so nevidne roke začele premikati z usodno naglico.

Kocka pade

Usodni oblaki so se začeli zgrinjati nad Balkanom proti pričakovanju naglo. V Srbiji sploh niso bili pripravljene na vojno. Rane zadnjih balkanskih vojn in bratomornega spopada med Srbi in Bolgari se še niso zacelile. Vrhovni poveljnik vojvoda Putnik se je s hčerjo odpeljal v zdravilišče Gleichenberg na Štajersko. Ministrski pred-

103
RADO BEDNARIK

V SONCU in senci

(Usoda Habsburžanov)

sednik Pašić se je pa odpravil na volilno potovanje po deželi.

V tem političnem zatišju je avstrijski poslanik baron Giesel izročil srbskemu finančnemu ministru Lazi Pačuju dne 23. julija ultimatum.

V njem obdoločuje Avstrija Srbijo, da se ni držala obljub o dobri sosesčini in da je dopustila ustanavljanje tajnih družb, ki so težile po odcepitvi Bosne in Hercegovine od monarhije. Atentat, izvršen 28. junija, da je pred vsem svetom dokazal to njeno odgovornost.

Zato zahteva dunajska vlada, da se v beograjskem Uradnem listu objavi od Dunaja narekovana izjava o obsodbi vseh tajnih društev, ki delujejo proti Avstriji. Vse tajne narodne organizacije mora Srbija zatreti, krive osebe pa zapreti. Narodni obrani mora zapleniti vse premoženje, njene člane poslati pred sodišče. V peti in šesti točki zahteva avstrijsko zunanje ministrstvo, da sme cesarsko kraljeva policija poloviti na ozemlju Srbije vse člane podtalnega gibanja, ki se ji zde sumljivi.

Ta dostavek je težko kršil suverenost ali vrhovnost srbske države. Katera država na svetu bi dopustila, da se njen sosed vtika v njene notranje razmere in da sme na njenem ozemlju tuj orožnik loviti, kogar hoče? Saj bi potemtakem smeli kar vse ministre pozapreti, češ da so sodelovali v propagandi proti Avstriji! Če bi Srbija pristala na takšne pogoje, bi prenehala obstajati kot suverena država. Čas za premislek je bil določen samo na osemindeset ur. Minister Berchold je dal svojemu zastopniku še strogo naročilo, naj ne sprejema nikakršnih pojasnil ter naj pove, da, če Srbija do šestih zvečer 25. julija ne sprejme vseh zahtev, prekine Avstrija z njo diplomatske odnose. Pol ure potem pa mora poslanik z vsem osebjem zapustiti srbska tla.

Vojnohujskaška stranka na Dunaju je natančno preračunala, da se Srbija v tako kratkem času ne bo mogla izviti iz nastavljenih zank, niti se mogla pogovoriti s svojimi zavezniki.

V beograjski vladni palači je minister Paču kar obstrel, ko mu je avstrijski poslanik izročil usodno listino. Baronu Gieselu ni črhnil niti besedice. Iz njegovih besed je pa jasno doumel, da je kocka padla.

Še isti večer so se zbrali ministri pod predsedstvom regenta Aleksandra. Vsi vznemirjeni so izrazili mišljenje, da pomeni odklonitev ultimata vojno napoved. Štabni načelnik polkovnik Pavlović je izjavil, da srbska vojska sama ne bo mogla vzdržati avstrijskega navala.

Ministrski svet ni prišel do nikakega odločilnega sklepa. Poklicali so Pašića v prestolnico. Drugo jutro zopet posvetovanje. Mnenja so takšna kot prejšnji večer. Pašić odloči, da je treba zvedeti za mišljenje vlad v Parizu, Londonu in Petrogradu.

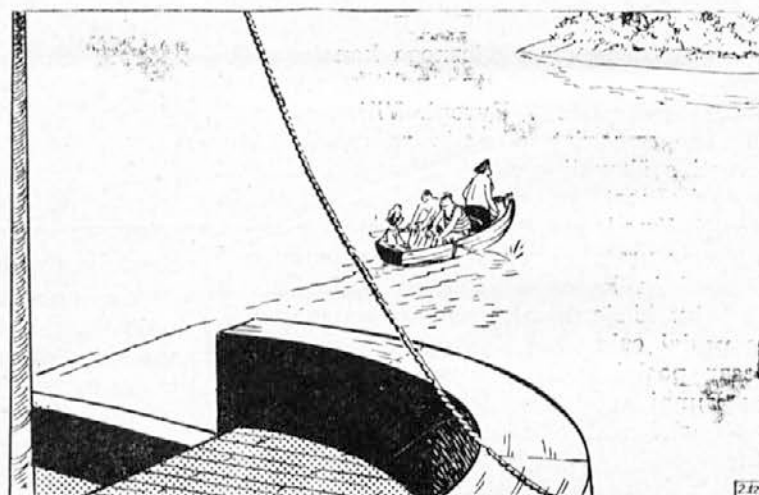
(Dalje)

18

Za
naše

n
a
i
m
l
a
i
š
e

G
u
s
a
r
j
i

Iz Trsta

PRISPEVKI KMETOVALCEM

Kmetijsko nadzorništvo v Trstu je pričelo sprejemati naročila za nakup trtnih sadik (divjakov in cepljenk) ter sadnih dreves, ki jih kmetje namenjajo saditi še to jesen. Prispevek znaša največ 50% nakupne cene. Naročiti pa moraš najmanj 50 cepljenk, 100 divjakov in 25 sadnih dreves.

Ob naročilu moraš dati na račun 10 lir za vsako divjo trtno sadiko, 25 lir za vsako cepljenko in 100 lir za sadno drevesce. Naročila sprejemajo do 10. novembra.

OPOZORILO KMETOVALCEM

Kmetovalce na Tržaškem opozarjamo, da dne 31. oktobra poteče rok, do katerega lahko vložijo prošnjo za prispevek pri nakupu kmetijskih strojev in drugega poljskega orodja.

Dne 31. oktobra zapade obenem rok, do katerega lahko zaprosiš prispevek za nakup izbranega semena, in sicer graha, pšenice ter ječmena.

Prošnje je treba oddati na Kmetijskem nadzorništvu.

KROZEK SLOVENSКИH IZOBRAZENCEV V TRSTU vabi na sestanek, ki bo v petek, 30. oktobra, ob 20.30 v ul. Commerciale 5/I. Na sporedu je predavanje pisatelja A. Rebule: MOMENTI IZ SLOVENSKE KULTURE

•/•

KROZKA SLOVENSКИH IZOBRAZENCEV V TRSTU IN GORICI priredita v nedeljo, 8. novembra, celodnevni izlet v Soško dolino. Udeleženci se lahko prijavijo najkasneje do petka, 30. okt., v Trstu, ul. Commerciale 5/I. ali pa v Gorici, na Travniku 18/II., kjer bodo vsak delavnik od 10. do 12. ure dobili vsa potrebna pojasnila.

SLOVENSКО NARODNO GLEDALISCE V TRSTU v petek, 23. okt., ob 20.30 v zadružni dvorani na Kontovelu

Paolo Levi

PO ČEM JE RESNICA

drama v dveh dejanjih

CESTITAMO!

Prejšnji teden sta si obljubila večno zvestobo g. Oskar Presel, gostilničar v Bazovici, in gđc. Eda Lipert, učiteljica iz Trsta. Novemu paru iskreno čestitajo prijatelji in znanci in mu želijo mnogo sreče v novem življenju. Čestitkam se pridružuje tudi Novi list.

VALUTA — TUJ DENAR

Dne 21. oktobra si dobil, oz. dal za:

ameriški dolar	617—620 lir
avstrijski šiling	23,60—24 lir
100 dinarjev	70—75 lir
100 francoskih frankov	122—126 lir
funt šterling	1715—1760 lir
nemško marko	147—149 lir
švicarski frank	143—145 lir
pesos	6—9 lir
zlato	706—709 lir

Izdaja Konzorcij Novega lista
Odgovorni urednik Drago Legiša
Tiska tiskarna »Graphis« - Trst, ul. Sv. Frančiška 20
Telefon 29-477